

RODNA PITANJA SPORTISTA U TEKVONDou¹

UDK: 796.856

796/799:305-055.1/2

DOI: 10.5937/snp14-1-2-56395

Jovana Njegovan²

JU Muzička škola „Konstantin Babić“, Prnjavor
Tekvondo klub „Prnjavor“, Prnjavor, Bosna i Hercegovina

Apstrakt: Cilj ovog istraživanja³ bio je ispitati uticaj rodni pitanja na iskustva sportista i sportistkinja u tekvondou, sa posebnim fokusom na percepciju ravnopravnosti, stereotipe o boričkim sportovima, kao i izazove i prilike za razvoj sportista bez obzira na pol. Uzorak istraživanja obuhvatao je trideset tekvondoista oba pola iz pet različitih klubova Tekvondo saveza Bosne i Hercegovine. Istraživanje je sprovedeno kvalitativnim pristupom, uz primjenu tehnike dubinskog intervjua. Na osnovu kvalitativnih metoda kodiranja, u finalnoj verziji kodnog stabla izdvojena su tri područja i pet kategorija, sa pripadajućim dimenzijama rodni pitanja u tekvondou. Istraživanje je pokazalo da su rodna ravnopravnost i stereotipi u tekvondou kompleksna i dinamična pitanja. Iako postoji napredak u percepciji i praksi, stereotipi i dalje djelomično utiču na iskustva sportista, naročito sportistkinja. Rezultati ukazuju na to da porodica i zajednica imaju ključnu ulogu u prevazilaženju tih prepreka, dok institucionalna ulaganja i kontinuirana edukacija mogu dodatno doprinijeti unapređenju rodne ravnopravnosti u ovom sportu.

Ključne reči: *aspekti jednakosti, takmičari, borički sport*

UVOD

Rodna ravnopravnost u sportu važna je tema istraživanja, a posebno u boričkim sportovima koji su tradicionalno percipirani kao “muški” sportovi (Kavoura et al., 2014). Istraživanja ukazuju na to da žene u boričkim sportovima često proživljavaju stereotipe, predrasude i nejednak tretman, dok se muškarci suočavaju sa pritiscima da uvijek budu fizički dominantniji u odnosu na žene (Channon & Matthews, 2018; Đorđević, 2020). Međutim, u savremenom svijetu sve je veća zastupljenost žena u boričkim sportovima. U boričkim disciplinama kao što je tekvondo, ali i boks, uspjesi žena doveli su do redefinisavanja rodni uloga (Mennesson, 2000; Paradis, 2012). Tekvondo, kao sport u kojem je ravnopravnost formalno zakonom regulisana, pruža odličnu osnovu za analizu rodni pitanja.

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati kako sportisti i sportistkinje Tekvondo saveza Bosne i Hercegovine doživljavaju rodnu ravnopravnost u ovom sportu, sa fokusom na stereotipe, podršku zajednice i prilike za napredovanje. Korištenjem kvalitativnih metoda istraživanja analizirani su stavovi sportista i sportistkinja iz pet različitih klubova, što je omogućilo sveobuhvatnu analizu ovog pitanja.

¹ Rad primljen: 30.1.2025; korigovan: 4.3.2025; prihvaćen za objavljivanje: 11.3.2025.

² ✉ njegovan.j@gmail.com

³ Istraživanje je realizovano kao mini projekat u okviru Tekvondo saveza Bosne i Hercegovine, sa ciljem boljeg razumijevanja rodne ravnopravnosti i iskustva sportista i sportistkinja u tekvondou.

METOD

Metode koje su primjenjene u ovom istraživanju odabrane su u skladu sa definisanim problemom, ciljem i zadacima istraživanja, a to su metoda teorijske analize i sinteze i servej ili deskriptivna istraživačka metoda. U zavisnosti od primjenjenih metoda istraživanja i od konteksta proučavanja i ispitivanja varijabli, primjenjene su sljedeće naučnoistraživačke tehnike: tehnika anketiranja i dubinski (kvalitativni) intervju, analiza dokumentacije i analiza sadržaja.

Uzorak ispitanika

Uzorak ovog istraživanja izabran je iz populacije tekvondo sportista Bosne i Hercegovine. Uzorak čini ukupno 30 sportista muškog i ženskog pola iz pet klubova. Uzrast sportista je od 12 do 18 godina. Prosječna starost sportista je 15 godina.

Varijable

U ovom neeksperimentalnom istraživanju definisane su zavisne i nezavisne varijable. Zavisne varijable su: stavovi sportista o rodnim pitanjima u tekvondou. Nezavisne varijable su: klub, pol, starost sportiste i godine treniranja. Procedura kvalitativnog istraživanja i terenskog prikupljanja podataka sprovedena je tokom 2024. godine.

Instrumenti

Za potrebe ovog istraživanja korišteni su samostalno kreirani instrumenti, anketni upitnik za sportiste (AUS) i protokol intervjuja za sportiste (PIS). Anketni upitnik za sportiste kreiran je od četiri pitanja kombinovanog tipa. Definisana pitanja u anketnom upitniku su: klub u kojem sportista trenira, pol sportiste, starost sportiste i godine bavljenja tekvondoom.

Protokol intervjuja za trenere sastavljen je od sedam prethodno definisanih pitanja (Tabela 1). Određene su tri grupe pitanja, a to su pitanja koja se odnose na iskustva dječaka i djevojčica u tekvondou, na prisutne stereotipe i predrasude o boričkim sportovima i na podršku porodice, prijatelja i društvene zajednice. Protokol inrevjua je namijenjen za individualno i indirektno ispitivanje stavova sportista i sportistkinja u tekvondou. Dobijeni podaci su obrađeni kroz analizu koja obuhvata sljedeće korake, a to su: transkripcija, kodiranje, analiza, zaključivanje i pisanje izvještaja.

Tabela 1. *Protokol intervjuja za sportiste - PIS*

Pitanja:
1. Kako sportisti oba pola doživljavaju svoju poziciju u klubu?
2. Postoji li razlika u pristupu trenera prema dječacima i djevojčicama?
3. U kojoj mjeri je dostupna jednaka prilika za napredovanjem (odlazak na seminare i takmičenja) sportistima muškog i ženskog pola?
4. Sa kakvim ste se stereotipima susretali kada su borički sportovi u pitanju?
5. Postoji li dodatan pritisak društva da dječaci moraju biti najjači?
6. Kakvi su komentari porodice i prijatelja o bavljenju tekvondoom u kontekstu roda?
7. Podržava li društvena zajednica podjednako dječake i djevojčice u njihovim sportskim ambicijama?

REZULTATI I DISKUSIJA

Rezultati istraživanja ukazuju na to da sportisti i sportistkinje prepoznaju sve veću ravnopravnost u tekvondou, a posebno kada je riječ o uslovima treninga i mogućnostima za takmičenje i napredovanje. Navedeno potvrđuju

i radovi Antekolovića (2019) i Jovanovića (2017) koji ističu da institucionalna podrška doprinosi ravnopravijem tretmanu sportista oba pola.

Stereotipi su, međutim, i dalje prisutni. Učesnici ovog istraživanja su istakli da su često suočeni sa percepcijom da su borilački sportovi „grubi“ i „muški“, što potvrđuju i ranija istraživanja (Lafferty & McKay, 2004; Savić, 2018). Posebno su djevojčice na početku treniranja često bile suočene sa negativnim komentarima i obeshrabljivanjem iz okoline, što je takođe primjećeno u rezultatima istraživanja Tadića (2018) i Owtona (2015). S druge strane, uspjesi sportistkinja, kao što je osvajanje olimpijskih medalja, značajno su doprinijeli promjeni ovih stavova (Petrović, 2020). U borilačkim sportovima, kao što je tekvondo, i dalje postoje društvene i kulturne prepreke sa kojima se djevojčice i žene suočavaju, što potvrđuju i Milenkovićevi rezultati (2021). Prema navedenom autoru, inkluzivna politika i kontinuirano obrazovanje osnova su za unapređenje ravnopravnosti u borilačkim disciplinama.

Porodična i društvena podrška prepoznate su kao ključni faktori u motivaciji i dugoročnom angažovanju u sportu. Kako su istakli Kim i King (2016), ravnopravnost u sportu zahtijeva uključivanje šire društvene zajednice, što se poklapa sa rezultatima ovog istraživanja. Učesnici su naglasili da lokalne zajednice prepoznaju i nagrađuju uspjehe sportista, bez obzira na pol, iako postoji potreba za većim ulaganjem na državnom nivou. Ovo se slaže sa rezultatima Stojanovića i Đorđevića (2020), koji su identifikovali važnost systemske podrške za postizanje rodne jednakosti u sportu.

Prisutni su izazovi povezani s društvenim pritiscima prema dječacima da budu jači i fizički dominantni u odnosu na djevojčice, što potvrđuju i istraživanja Velije i Flynna (2020). Naši rezultati ukazuju da sportisti i sportistkinje tekvondoa u Bosni i Hercegovini doživljavaju svoje pozicije u klubovima kao ravnopravne, uz jednak pristup takmičenjima i seminarima, što doprinosi promjeni percepcije o rodnoj neravnopravnosti.

Medijska pažnja i društveno priznanje ostvarenih ženskih rezultata pokazali su se ključnim aspektima za afirmaciju žena u borilačkim sportovima (Petrović, 2020). Iako su žene u borilačkim sportovima postigle značajan napredak, one se i dalje suočavaju sa stereotipima koje ih percipiraju kao manje sposobne u odnosu na muškarce. Prema Radosavljeviću (2021), uspjesi žena na takmičenjima su ključni za razbijanje ovih predrasuda, ali je od suštinskog značaja obezbijediti veću društvenu promociju i podršku u njihovim karijerama.

Tabela 2. *Kodno stablo – Iskustva djevojčica u tekvondou, stereotipi i predrasude o borilačkim sportovima i podrška porodice i lokalne zajednice*

PODRUČJA	KATEGORIJE	DIMENZIJE
1. Doživljaji i iskustva mladih u tekvondou	1. Pozicija sportiste u klubu 2. Prilika za napredovanjem	• Ravnopravna pozicija na treninzima i takmičenjima. • Uvažavanje sposobnosti takmičara. • Jednaka prilika za napredovanjem.
2. Stereotipi o borilačkim sportovima: pol, snaga i predrasude	3. Borilački sportovi su „muški sportovi“ 4. Pritisak na dječake	• Suočavanje sa komentarima da je borilački sport za muškarce. • Borilački sportovi su grubi i agresivni sportovi. • Dječaci su uspješniji i jači od djevojčica.
3. Snaga podrške: uloga porodice, prijatelja i zajednice	5. Podjednako podržavanje dječaka i djevojčica	• Prisutna podrška porodice i prijatelja. • Društvena zajednica podjednako uvažava i nagrađuje dječake i djevojčice.

U skladu sa specifičnim istraživačkim pitanjima i kvalitativnom metodom kodiranja tabelarno su prikazana definisana područja, kategorije i dimenzije, odnosno mišljenja sportista o rodnom pitanjima u tekvondou (Tabela 2).

1. Doživljaji i iskustva mladih u tekvondou

Pozicija sportiste u klubu

Sportista 3: „Trenner se jednako odnosi prema svim sportistima, pristojan je i kulturni u odnosu sa dječacima i djevojčicama.“

Sportista 19: „Pozicija sportista u klubu je ravnopravna bez obzira na pol. Imamo jednake mogućnosti za trening.“

Sportista 30: „Trenner uvažava razlike u fizičkim sposobnostima dječaka i djevojčica.“

Ovakvi odgovori ukazuju na pozitivan pristup u terenskom vođenju gdje se rodna ravnopravnost poštuje na nivou kluba, ali i uvažavaju fizičke razlike sportista. Takođe, ovakvi odgovori ukazuju na ravnopravnu poziciju svih sportista, što je ključno za razvoj socijalne i takmičarske atmosfere. Ipak, važno bi bilo ispitati kako ovakvi stavovi utiču na dugoročni razvoj sportista i razvoj takmičarskih mogućnosti bez obzira na pol.

Prilika za napredovanjem

Sportista 16: „Svi sportisti, bez obzira na pol imaju jednaku mogućnost odlaska na takmičenja i sportske seminare.“

Sportista 29: „Svi sportisti u klubu imaju jednaka prava i mogućnosti za napredovanjem.“

Navedeni odgovori potvrđuju postojanje jednakih prava među sportistima što je dobar znak da su temeljni principi jednakosti prisutni u tekvondo klubovima u Bosni i Hercegovini.

Sportisti i sportistkinje u tekvondo klubovima u Bosni i Hercegovini doživljavaju svoju poziciju kao ravnopravnu, uz jednake mogućnosti za trening, napredovanje i takmičenje. Odgovori učesnika istraživanja ukazuju na to da je uvažavanje sposobnosti takmičara važan aspekt koji doprinosi pozitivnoj sportskoj atmosferi i postizanju vrhunskih sportskih rezultata.

Trenneri u klubovima pokazuju jednak odnos prema svim sportistima, bez obzira na pol, uzimajući u obzir individualne fizičke sposobnosti. Sportisti navode da su tretirani sa uvažavanjem i da im se pružaju iste mogućnosti za razvoj i napredovanje.

2. Stereotipi o boričkim sportovima: pol, snaga i predrasude

Borički sportovi su „muški sportovi“

Sportista 6: „Na početku bavljenja tekvondoom često sam se susretala sa komentarima da treniram „muški“ sport.“

Sportista 14: „Susretala sam se sa komentarima da tekvondo nije za djevojčice i da je to grub sport.“

Ovakvi odgovori upućuju na duboko ukorijenjene stereotipe koje žene u boričkim sportovima nastoje razbiti. Navedeno ukazuje na potrebu za promjenom društvene percepcije prema ženama u boričkim disciplinama.

Sportista 23: „Mislim da su te predrasude prestale kada je Milica Mandić osvojila olimpijsku medalju iz borbi.“

Uspjesi žena poput Milice Mandić doprinose smanjenju rodni predrasuda u boričkim sportovima. Ovaj odgovor ukazuje na pozitivan pomak i medijsku promociju u društvenoj percepciji žena u sportu.

Pritisak na dječake

Sportista 1: „Ne mislim da smo mi (dječaci) uspješniji od djevojčica.“

Ovaj odgovor ukazuje na napredak u mišljenju mladih sportista. Mladi sportisti prepoznaju ravnopravnost između polova u boričkim sportovima što je znak pozitivnih promjena na našim prostorima.

Sportista 22: „Na početku treniranja nailazio sam na komentare da ne smijem biti slabiji od djevojčica.“

Ovakav odgovor ukazuje na pritisak u vezi sa konkurencijom sa djevojčicama. Ovo ukazuje na postojanje socijalnih normi koje vrše pritisak na muške sportiste da „dokazuju“ svoju snagu.

Sportista 28: „Ko poznaje boričke sportove zna da postoje određene kategorije. Nikada se ne poredi fizička snaga dječaka i djevojčica na takmičenjima.“

Ovakva mišljenja ističu važnost poštovanja različitih kategorija takmičenja, što može doprinijeti smanjenju stereotipa u pogledu fizičkih sposobnosti sportista.

3. Snaga podrške: uloga porodice, prijatelja i zajednice

Podjednako podržavanje dječaka i djevojčica

Sportista 11: „Brat i ja imamo veliku podršku roditelja kroz bavljenje tekvondo.“

Sportista 18: „Roditelji su mi predložili da počnem trenirati tekvondo kako bih naučila osnovne tehnike samoodbrane.“

Sportista 25: „Majka kaže da imam više samopouzdanja od kad treniram tekvondo. Imam podršku roditelja.“

Ovakvi odgovori ukazuju na pozitivnu dinamiku porodične podrške, što je ključno za razvoj sportiste bez obzira na pol. Podrška porodice može biti motivirajuća i potvrđuje važnost emocionalne podrške porodice u razvoju sportista.

Sportista 4: „Grad podjednako nagrađuje sve ostvarene rezultate i sportiste bez obzira na pol, uzrast i sport koji treniraju.“

Sportista 9: „U našoj zajednici se cijeni većina ostvarenih rezultata sportista.“

Sportista 15: „Grad podržava sportiste, željela bih da budem najbolja sportistkinja grada.“

Sportista 25: „Postoji podrška lokalne zajednice ali smatram da se na nivou države više treba ulagati u sportiste i njihovu karijeru, bez obzira na pol.“

Ovi odgovori sportista ukazuju na ravnopravnu društvenu podršku i prepoznavanje sportskih rezultata uspjeha bez obzira na pol, što je ključna komponenta za podsticanje ravnopravnosti u sportu. Navedeni odgovori sportista mogu doprinijeti detaljnijem razumijevanju stavova i iskustva sportista u vezi sa rodnim pitanjima u tekvondou, kao i u kontekstu društvenih i kulturnih normi koje utiču na njihove karijere.

ZAKLJUČAK

Ovo istraživanje potvrđuje da su rodna ravnopravnost i stereotipi u tekvondou složena i dinamična pitanja. Rezultati pokazuju da sportisti i sportistkinje doživljavaju svoju poziciju u klubovima kao ravnopravnu, uz jednaku podršku trenera, porodice i zajednice. Ipak, širi društveno-kulturološki kontekst i dalje nameće određene prepreke, posebno za djevojčice i žene, kroz ukorijenjene stereotipe i očekivanja o ulozi polova u sportu. Iako lokalne zajednice prepoznaju i nagrađuju sportske uspjehe bez obzira na pol, društvene norme i dalje mogu stvarati pritisak i obeshrabriti djevojčice na početku bavljenja borilačkim sportovima. Podrška porodice i zajednice pokazala se kao ključni faktor u prevazilaženju tih prepreka, dok institucionalna ulaganja i kontinuirana edukacija mogu dodatno unaprijediti rodnu ravnopravnost. Ovi rezultati nadovezuju se na radove pojedinih autora, uključujući Spancera (2014) i Channon i Phipps (2017), koji naglašavaju potrebu za daljim istraživanjima i primjenom inkluzivnih strategija u sportskim zajednicama. Uz dalji razvoj svijesti i sistemsku podršku na svim nivoima, tekvondo može postati primjer sporta koji istinski promovise jednakost polova, omogućavajući svim sportistima jednake šanse za napredovanje i uspjeh.

LITERATURA

1. Antekolović, J. (2019). *Rodna ravnopravnost u sportu: Izazovi i mogućnosti u kontekstu borilačkih sportova*. Zagreb: Kineziološki fakultet, Univerzitet u Zagrebu.
2. Channon, A. G. & Matthews, C. R. (2018). Love fighting hate violence: An anti-violence program for martial arts and combat sports. *Sociology of Sport Journal*, 35(2), 108-116.
3. Channon, A. & Phipps, C. (2017). Pink gloves still give black eyes: Exploring „alternative“ femininity in women's combat sports. *Martial Arts Studies*, 3, 24-37.
4. Đorđević, N. (2020). Rodna ravnopravnost u sportu: Perspektiva borilačkih sportova. *Teorija i praksa sporta*, 18(1), 15-27.
5. Jovanović, S. (2017). Rodne barijere u ženskom judo sportu. *Sport i društvo*, 14(4), 109-121.
6. Kavoura, A., Kokkonen, M. & Chroni, S. (2014). Masculinity and femininity in the martial arts: A review. *Sport & Exercise Psychology Review*, 10(1), 19-38.
7. Kim, E. & King, C. (2016). The politics of body and movement: the Korean female bodybuilder's dilemma. *Sport in Society*, 19(10), 1500-1514.
8. Lafferty, Y. & McKay, J. (2004). „Suffragettes in satin shorts?“ Gender and competitive boxing. *Qualitative Sociology*, 27.
9. Mennesson, C. (2000). “Hard“ women and “soft“ women: the social construction of identities among female boxers. *International Review for the Sociology of Sport*, 35(1), 21-33.
10. Milenković, S. (2021). Rodna pitanja u sportu: Perspektive borilačkih sportova. *Studije o sportu i društvu*, 19(4), 35-47.
11. Owton, H. (2015). Reinventing the body-self: Intense, gendered and heightened sensorial experiences of women's boxing embodiment. *Soccer & Society*, 16(5-6), 593-602.
12. Paradis, E. (2012). Boxers, briefs or bras? Bodies, gender and change in the boxing gym. *Body & Society*, 18(2), 82-109.
13. Petrović, V. (2020). Ženski borilački sportovi u Srbiji: Od marginalizacije do priznanja. *Zbornik radova Instituta za sociologiju*, 12(2), 98-100.
14. Radosavljević, I. (2021). Žene i borilački sportovi: od stereotipa do profesionalizma. U *Zbornik radova sa Međunarodne naučne konferencije „Contemporary Challenges in Sport, Physical Exercising & Active Lifestyle“*, (str. 47–58). Beograd: Univerzitet u Beogradu, Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja.
15. Savić, D. (2018). Prepoznavanje i uklanjanje rodni stereotipa u borilačkim sportovima. *Sport i kultura*, 13(3), 123-135.
16. Spancer, D. C. (2014). Sensing violence: An ethnography of mixed martial arts. *Etnography*, 15(2), 232-254.
17. Stojanović, M. i Đorđević, M. (2020). Rodni stereotipi u ženskim borilačkim sportovima: Analiza percepcije društva. *Sociologija i sport*, 16(2), 102-114.
18. Tadić, I. (2018). Žene u borilačkim sportovima: istorija, razvoj i trenutni položaj. *Fizikalna kultura, sport i društvo*, 12(3), 234-245.
19. Velija, P. & Flynn, J. (2010). “Their bottoms are the wrong shape“: Female jockeys and the theory of established and outsider relations. *Sociology of Sport Journal*, 27(3), 301-315.